

Alena Kotvanová*

Attila Szép**

Migrácia Rómov ako téma verejnej a politickej diskusie

Verejná a odborná diskusia

Rómovia, migrácia, azyl, vízová povinnosť – to sú v súčasnosti jedny z kľúčových slov slovenských politických a verejných debát. Zároveň tvoria referenčný rámec, v ktorom sa táto diskusia vedie a do ktorého sa na vlastnú škodu uzatvára. Uvedené slová a najmä ich súvislosti nadobudli takýto význam až po prekvapujúcich odchodoch Rómov zo stredoeu-

* Alena Kotvanová; PhDr., Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, Bratislava

** Attila Szép; Mgr., Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, Bratislava

rópskych krajín a ich pokusoch získať azyl v niektorej zo západoeurópskych krajín a Kanady na konci 90. rokov. Prejavilo sa to vo výraznom zvýšení záujmu o problematiku rómskej menšiny na všetkých úrovniach slovenskej spoločnosti. Tieto bezprostredné podnety obrátili pozornosť na tento problém tak médií, ako aj verejnosti. Pritom nemožno povedať, že by rómsky¹ problém nebol v poslednom desaťročí témou odborných diskusií, predovšetkým sociálnych a ekonomických, etnologických a historických analýz, a zároveň koncepcií a stratégií riešenia situácie. Ukazuje sa, že v tomto smere sa vyvinulo veľa úsilia, existuje kvantum literatúry, ktorá zobrazuje postavenie Rómov v spoločnosti a navrhuje smer a postupnosť zmien, avšak reálny celkový posun k lepšiemu, až na niektoré čiastkové pozitívne trendy, ešte nenastal. Táto skutočnosť má zrejme rad príčin, medzi ktoré možno prirátat i to, že sa podstatne líšia prístupy a hodnotenia danej situácie, že vstupom médií a verejnej mienky do diskusie sa problém neprípustne zjednodušuje a vulgarizuje a, napokon, silné politické zafarbenie, ktoré je pre tento problém v poslednej dobe charakteristické, takisto vec skôr zahmlieva, ako vyjasňuje.

V závislosti od motívov, ktoré vzbudili zvýšený záujem o rómsku problematiku v súvislosti s migráciou Rómov, ku ktorým možno pripočítať morálne a ľudskoprávne, integračno-pragmatické a sebaobránné dôvody², sa vo verejnej diskusii vyprofilovali dva prístupy. Žiaľ, prvý motív, ktorý je imanentne obsiahnutý predovšetkým v analýzach predstaviteľov vedeckej komunity a mimovládnych organizácií, nemá vo verejnej diskusii výrazné miesto, a tak sa debata polarizovala a zúžila na prístup tzv. etnoturistický a diskriminačný. Podľa M. Vašečku prvý charakterizuje hodnotenie migrácie Rómov ako spôsob špekulatívneho využitia azylových politík cieľových krajín. Často sa tvrdí, že je organizovaný so zámerom poškodiť integračné úsilie SR, alebo, v lepšom prípade, ho ignoruje. Druhý, typický pre rómskych predstaviteľov, zdôrazňuje existujúcu skrytú i otvorenú diskrimináciu rómskeho etnika zo strany extrémistických skupín a niektorých predstaviteľov verejnej správy, na trhu práce, v školskom systéme atď. ako dôvod odchodu Rómov zo Slovenska.

Problémová situácia súvisiaca s azylovou migráciou Rómov je však omnoho zložitejšia, a nemožno na ňu nazerať len z pohľadu majority, ohrozenej zavedením vízovej povinnosti, alebo z pohľadu diskriminovanej minority. Predovšetkým treba pripomenúť, že migrácia je prirodzeným sociálnym javom, ktorý je v našich podmienkach prítomný. Ak sa vyhneme politizujúcemu hľadisku, zistíme, že jej prejavy sa nevyčerpávajú odchodmi Rómov. Zanedbateľná nie je ani migrácia mladých vzdelaných ľudí, mladých žien

a dievčat pracujúcich ako au-pair v krajinách západnej Európy³, príslušníkov rusínskej minority do USA. Spoločným znakom migračného správania týchto skupín je snaha nájsť lepšie podmienky a uplatnenie, ide teda o maximalizáciu príjmov so súčasnou minimalizáciou rizika ich ohrozenia⁴, prekonanie alebo vyhnutie sa obmedzeniam existujúcim v domovskej krajine. Migračné rozhodnutie je do istej miery modelom racionálnej voľby. Potom však vyvstáva otázka, čím je špecifická práve migrácia príslušníkov rómskej minority. Hľadanie odpovede na ňu je potrebné začať zmapovaním a analýzou existujúceho faktografického, analytického i koncepčného materiálu.

Situácia rómskej menšiny ako predmet vedeckej analýzy je na Slovensku riešená buď ako súčasť širšej sociálnej problematiky, alebo sú skúmané jej parciálne oblasti, pričom sa uplatňuje špeciálny sociálnopsychologický, sociálno-ekonomický, etnologický, antropologický či historický prístup. Okrem mimoriadne cennej *Správy IOM*, ktorá sa v konečnom dôsledku zameriava na sociálnu a ekonomickú situáciu potenciálnych žiadateľov o azyl zo SR, a obsiahlej časti o Rómoch v *Súhrnnej správe o stave spoločnosti* neexistuje na Slovensku komplexnejšie monografické spracovanie tejto problematiky. Napriek tomu je možné konštatovať, že obe spomínané publikácie, ale aj zborníky z početných konferencií, štúdie z renomovaných vedeckých časopisov, poskytujú pomerne bohatý argumentačný aparát. Pritom možno zohľadniť aj skutočnosť, že je možné pracovať aj s pôvodnou európskou produkciou a jej prekladmi, ako aj s českou odbornou literatúrou, ktorá skúma daný problém v takmer identických podmienkach a opiera sa o širšie odborné zázemie. V tejto súvislosti je zarážajúce, ako málo sa vo verejných diskusiách využívajú odborné argumenty pri objasňovaní príčin súčasného stavu, perspektív vývoja a jeho úskalí.

Dokumenty, ktoré prijala vláda Slovenskej republiky od zmien v roku 1989, vnímajú rómsku otázku ako komplex problémov nielen sociálno-ekonomického a kultúrneho charakteru, ale aj etického, civilizačného, ekonomického a politického charakteru. Najmä materiály, ktoré vznikli od roku 1999, reflektujúce kritickú situáciu vyúsťujúcu do masových odchodov Rómov, vychádzajú z takého hodnotenia situácie, ktoré charakterizuje ich postavenie ako špecifickej neteritoriálnej národnostnej menšiny, „ktorej dlhodobé reálne znevýhodňovanie až diskriminácia, týkajúca sa možností realizovať svoje práva, vyplýva z etnických odlišností a historických i sociálnych podmienok. Napĺňanie ochrany práv príslušníkov rómskej národnostnej menšiny a záruka štátu pri ich sociálnej a etnickej emancipácii sú stále nedostatočné.“ Toto východisko, ako aj jeho rozpracovanie v Stratégii vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov národnostnej menšiny a súbore opatrení

na jej realizáciu – I. etapa v Rozpracovanej stratégii na rok 2000 – II. etapa je považované za realistické a produktívne tak zo strany medzinárodných inštitúcií, ako aj domácej odbornej komunity. Kriticky možno hodnotiť, že napriek deklarovaným zámerom sa v rovine praktických opatrení nepremietla snaha zabezpečiť zo strany štátu možnosť realizovať občianske práva príslušníkov rómskeho etnika, ktoré ostávajú zatiaľ pre nich len na papieri, bez možností ich využitia. V tejto súvislosti je problematické zdôrazňovanie občianskeho princípu vzhľadom na spomínanú indispozíciu. Slabou stránkou je tiež financovanie opatrení, ako aj hodnotenie efektívnosti vynaložených peňazí, čo bezprostredne súvisí s finančnou náročnosťou realizácie komplexných opatrení vedúcich k viditeľnému efektu. Jednou z výčítiek koncepcnej práce, ktorá sa často zdôrazňuje, je skutočnosť, že s každou novou vládou vznikajú nové koncepcie, čo znemožňuje ich účinnosť v dlhšom časovom období, čo je dôležitý predpoklad ich efektívnosti. Okrem toho príprava vždy pohlcuje potenciál potrebný na realizáciu koncepcií.

Podstatným kritériom úspešnosti okrem reálnych zmien v praxi sú pravidelné hodnotiace správy medzinárodných inštitúcií o Slovensku. *Hodnotiaca správa Európskej komisie o Slovensku* z novembra 2000 vyčíta okrem iného vyššie menovaným dokumentom absenciu definície cieľov, vyhodnotenie doterajšieho pokroku (v decembri vláda prijala Vyhodnotenie Stratégie..., ktoré reaguje na túto kritickú poznámku), jasné vymedzenie finančných prostriedkov a mechanizmy následného sledovania. V záujme zabezpečenia operatívnej hodnoty Stratégie sa odporúča jej rozvinutie a prijatie konkrétnych opatrení. *Správa o stave dodržiavania ľudských práv vo svete* Ministerstva zahraničných vecí USA bola v časti o Slovensku kritickejšia. Konštatuje, že hoci sa počas minulého roka zlepšilo dodržiavanie ľudských práv, príslušníci rómskej menšiny sú vystavení diskriminácii na trhu práce, v bývaní, školskom systéme, zdravotnej starostlivosti a štátnej administratíve. Kritike sa nevyhla skutočnosť, že nebol vytvorený zvláštny výbor pre ľudské práva, inštitút ombudsmana, a Slovenská republika nemá právnu úpravu známu vo svete ako non-discrimination law.

Nezanedbateľným faktorom je v tomto smere aj skutočnosť, ako sa tento problém zobrazuje na stránkach vplyvných novín a časopisov v západných krajinách. Tak napríklad v aprílovom vydaní prestížneho časopisu *National Geographic* bol publikovaný obsiahly článok o Rómoch poskytujúci preň typickým spôsobom obraz aktuálnej situácie Rómov v Európe i v zámorí.⁵ Slovenská realita prezentovaná fotografiami z rómskych osád bola charakterizovaná ako scéna stredovekej biedy, a to žiaľ nie je práve lichotivé označenie. V ostrom kontraste k tejto reflexii je ústredný motív mediálnej reakcie

na poslednú vlnu migračných pohybov po zrušení vízovej povinnosti pre slovenských občanov zo strany Belgicka. Podsúvať totiž čitateľom myšlienku, že o tom, či pre Slovensko bude platiť vízová povinnosť, rozhodnú Rómovia⁶, je nielen nekorektné, ale aj mimoriadne nezodpovedné. V honbe za pôsobivými titulkami sa opäť rozkrútilo kolo čím vášnivejších, tým povrchnejších diskusií, ktoré celý problém komplikujú a vedú k živelnému vývoju.

Politická diskusia na Slovensku

Podľa domácich, ale aj zahraničných zdrojov patrila zahraničná politika k úspešným oblastiam koalície, ktorá sa dostala k moci po voľbách v roku 1998. V rokoch 1999 a 2000 vláda SR pokračovala v zahraničnopolitickom smerovaní, ktoré vytýčila vo svojom programovom vyhlásení. Hlavným cieľom novej vlády bolo znovu získať stratenú dôveru v očiach určujúcich západných krajín a kľúčových medzinárodných zoskupení, ako NATO a EÚ, a dobehnúť náskok susedných visegrádskych krajín v tejto oblasti. V uvedenom období sa podarilo získať a obnoviť kredit SR, a naplnili sa aj niektoré integračné ciele. Členstvo v OECD, úspech pri negóciáciách o vstupe do EÚ a ocenenie postojov a krokov SR v oblasti medzinárodnej bezpečnosti zo strany členských krajín NATO patria k pozitívam minulého roku. Najväčší problém, s ktorým sa inak celkom úspešný zahraničnopolitický establišment musel vysporiadať, bol spôsobený zavedením vízovej povinnosti zo strany niektorých členských krajín EÚ v dôsledku prílevu žiadateľov o azyl z radov predstaviteľov rómskej menšiny zo Slovenska.⁷

Situácia na Slovensku z hľadiska rozsahu a foriem prejavu tohto fenoménu nebola však vzhľadom na okolité transformujúce sa krajiny nijako výnimočná. Aj ony sa práve v dôsledku migrácie Rómov dostali do situácie, keď museli čeliť ohrozeniu zavedenia vízového režimu zo strany členských štátov Európskej únie, prípadne Kanady. Fakt migrácie tak nadobudol politickú a medzinárodnú dimenziu s mimoriadne silným ohlasom v asociovaných krajinách, kde sa tento problém začal vnímať ako faktor, ktorý môže ohroziť ich integračné úsilie. Na Slovensku v porovnaní s Českou a Maďarskou republikou došlo síce k určitému fázovému posunu prepuknutia migračných pohybov, ktoré bolo spôsobené dočasnou izoláciou a prakticky zastavením integračného procesu do EÚ. Toto isté oneskorenie však neviedlo k nejakému výraznému rozdielu v percepcii tohto javu na Slovensku v porovnaní s okolitými krajinami. Spôsob reflexie verejnou mienkou, ako aj argumenty používané v rámci politickej diskusie boli podobné. Vo väčšine prípadov išlo o hľadanie a pomenovanie vinníka prípadného neúspechu integračného úsilia.⁸

Problém postavenia rómskej menšiny na Slovensku bol do roku 1998 politickou elitou na Slovensku do určitej miery podceňovaný. Bol síce súčasťou verejných a politických debát, ale, ako sa konštatuje už v prvej časti tohto príspevku, až zavedenie vízového režimu zo strany niektorých členských krajín Európskej únie znamenal v tomto smere radikálny zvrat. Inak povedané, postoje a volebné programy jednotlivých politických strán do istej miery reflektovali existujúce problémy rómskej menšiny, ale táto problematika nepatrila ku kľúčovým témam predvolebného boja⁹, a otázka riešenia týchto problémov nebola dosť dôrazne premietnutá do politickej agendy. Spôsobila to jednak pálčivosť a komplikovanosť problému, ako aj nepomer medzi očakávaným politickým ziskom a prípadnou stratou. Politické strany by sa museli zaoberať touto otázkou v situácii pretrvávajúceho značného sociálneho dištancu slovenskej spoločnosti, čo, prirodzene, zvyšovalo politické náklady. Možno teda konštatovať, že problémy rómskeho obyvateľstva neboli v centre primárneho záujmu politických strán, a to ani v predvolebných obdobiach.

Na druhej strane treba pripomenúť, že ani rómske politické subjekty neboli schopné pred voľbami v roku 1998 vyvinúť dostatočne silný tlak na politické reprezentácie majoritného obyvateľstva (ale ani na strany maďarskej menšiny), aby ich prinútili uplatňovať rozhodnejšiu, a hlavne adresnejšiu politiku v tejto oblasti. Najväčším problémom bola chýbajúca štruktúra a spoločenské zázemie, ktoré by zabezpečovalo premietnutie politickej vôle do praxe. Rómske politické strany neboli schopné vykazovať merateľné preferencie, a tak ich rokovacie pozície boli slabé. Ich politická reprezentácia nedokázala prinútiť väčšinové strany ani k uzavretiu politických kompromisov alebo obchodov v záujme získavania hlasov rómskej menšiny.

V období posledných rokov, keď sa v podstatnej miere práve pod vplyvom migrácie a následných zahraničnopolitických ťažkostí stal tento problém hmatateľným, bola slovenská politika prinútená venovať mu zodpovedajúcu pozornosť. Každý politik, politická strana alebo hnutie sa ním musel zaoberať. To prinieslo výrazný posun vo vnímaní tejto problematiky, diskusie sa začali odvíjať nielen na úrovni deklarácií, ale aj systematickejšieho prístupu k problémom Rómov. Ich zintenzívnenie, samozrejme, výrazne prispelo aj k diferenciacii názorov subjektov politického spektra. Politická elita, a aj spoločnosť, musela odpovedať na otázku, či je ochotná, a ak áno, tak potom za akých podmienok a akým spôsobom, zdieľať teritórium a osud s týmto etnikom. Z hľadiska budúceho smerovania demokracie a budovania občianskej spoločnosti na Slovensku sú to kľúčové otázky.

V tomto smere sa na jednej strane vyprofilovali politické strany, ktoré prejavili záujem o systematický prístup a riešenie tejto problematiky, na strane druhej tie, ktoré sa snažili z tohto problému profitovať, používajúc nacionalistickú alebo sofistikovanejšiu populistickú frazeológiu. Do tretej skupiny patrili strany so zdržanlivejším postojom, ktoré jednak zdôrazňujú dodržiavanie zákonov, a to väčším dôrazom na menšinovú ako na majoritnú populáciu¹⁰, a tiež strany, ktoré zaujali určité nezaujaté stanoviská.

Keď problematiku zasadíme do širšieho kontextu, tak celá verejná diskusia ukázala, že v rámci spoločnosti existujú tri skupiny argumentov na pozadí všeobecnej nespokojnosti, ktorá charakterizovala slovenskú verejnosť. Prvý smer predstavovali prístupy obviňujúce Rómov z toho, že svoje ekonomické a sociálne problémy chcú riešiť využitím výhodných azylových politík a zákonov cieľových krajín. Túto snahu expresívne vyjadrovali označeniami typu – etnoturistika alebo ekonomická turistika. Podľa týchto názorov išlo predovšetkým o zneužitie práva na azyl, nie o samotné vystahovanie. Avšak často opomínaná migrácia Rómov do Českej republiky, teda nielen do členských krajín EÚ s azylovou politikou poskytujúcou sociálne a ekonomické výhody, tieto úsudky do značnej miery spochybňuje.

Dôležitým argumentom takýchto tvrdení, spochybňujúcich existenciu diskriminácie a rasizmu, bola skutočnosť, že na Slovensku existuje legislatíva, ktorá nedovoľuje nikoho diskriminovať na základe príslušnosti k rase či národnosti. Používal sa aj konšpiračný argument, ktorý však nikdy nebol verejne dokázaný a podľa ktorého určité organizácie (najnovšie boli vyslovené dohady o tom, že možno ruská tajná služba v prípade migrácie Rómov zo Zámolya do Francúzska) nabádali Rómov k odchodu, organizovali a financovali ho, pravdepodobne, s cieľom znemožniť Slovensko pred zahraničím a podlomíť vládu a jej autoritu v očiach verejnosti.

Predstavitelia druhého smeru našli hlavného vinníka vo vláde, ktorá nespĺňa očakávania a nevykoná svoju povinnosť. Kritika bola namierená predovšetkým proti podpredsedovi vlády pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj Pálovi Csákymu a proti splnomocnencovi vlády pre riešenie otázok rómskej menšiny Vincentovi Danihelovi. Takéto chápanie možno označiť za technokratické a byrokratické, keďže primárnu chybu vidí v nefunkčnosti inštitúcií, zaoberajúcich sa touto problematikou, ako aj štátneho aparátu (vrátane polície a orgánov zabezpečujúce pasovú kontrolu).

Ako tretí smer sa vyprofilovala akási euroskeptická argumentácia, ktorá spochybňovala otvorenosť a zásadovosť cieľových krajín, členských štátov EÚ. Poukazovala na rozpor medzi prijatými a hlásanými deklaráciami a chýbajúcou politickou vôľou uplatňovať ich.¹¹

V zásade možno kategorizovať celú škálu prezentovaných stanovísk na politizujúce, teda tie, ktoré vnímajú migračné vlny „ako udalosti významné predovšetkým samy osebe, pričom interpretáciu riadi hľadisko politických konsekvencií“, a symptomatizujúce, ktoré chápu migráciu ako jav „symptomatický, t. j. odkazujúci alebo odhaľujúci podmienky, ktoré ju umožnili.“¹² Inak povedané, prvý prístup umožňuje vnímať tento jav ako niečo neodôvodnené, čo je samo príčinou problémovej situácie.

Pokiaľ ide o zahraničnopolitické aktivity politickej elity na Slovensku, tie sa sústredili predovšetkým na využitie všetkých oficiálnych informačných kanálov pri vysvetľovaní aktuálnej situácie. Slovenská vláda túto situáciu prežívala ako nečakanú výzvu a zároveň ako ohrozenie kľúčových zahraničnopolitických cieľov a integračných ambícií Slovenska, spôsobené neprimeraným krokom zo strany Rómov. Treba poznamenať, že zásadne inak reagovala na túto skutočnosť vláda V. Mečiara, ktorá na jednostranné zavedenie vízového režimu zo strany Veľkej Británie, krátko po parlamentných voľbách v Slovenskej republike 8. októbra 1998, recipročne zaviedla vízovú povinnosť aj pre občanov Veľkej Británie. Toto opatrenie bolo zrušené po nástupe vlády M. Dzurindu. Existovali určité očakávania, že britská strana pristúpi k podobnému kroku.

Slovenská diplomacia od nástupu vlády M. Dzurindu zdôrazňovala na všetkých fórach, odvolávajúc sa na správy medzinárodných organizácií hodnotiacich postavenie Rómov (EÚ, OECD, RE), fakt, že legislatíva SR rieši postavenie menšín v súlade s medzinárodnými dokumentmi. Úsilie slovenskej diplomacie spočívalo predovšetkým v informovaní zahraničných partnerov o krokoch vlády SR v tejto oblasti a demonštrovaní seriózneho záujmu o jeho riešenie. Ako kvalitný základ takéhoto prístupu sa uvádzala predovšetkým *Stratégia vlády SR na riešenie problémov rómskej menšiny* ako zásadný koncepčný materiál vlády. Hoci materiál zohľadňoval širokú škálu príčin, argumentácia nakoniec smerovala k tomu, že migrácia Rómov je ekonomicky motivovaná, keďže ide o krátkodobé stratégie niektorých rómskych skupín zlepšiť si svoju sociálnu, ekonomickú situáciu a status v rámci komunity zneužitím sociálnych systémov a azylových zákonov cieľových krajín.

Pri pohľade na udalosti uplynulých týždňov, keď sa po zrušení vízovej povinnosti pre slovenských občanov (SR bola zaradená Radou ministrov EÚ pre spravodlivosť a vnútorné veci do zoznamu krajín, ktorých obyvatelia nebudú pri cestách do štátov EÚ, okrem Veľkej Británie a Írska, nepresahujúcich 90 dní potrebovať víza) zdvihla ďalšia migračná vlna, je možné konštatovať, že postoj vlády SR sa v zásade nezmenil a vo verejnej diskusii dominuje politizujúca perspektíva vnímania týchto nových skutočností,

odkazujúca na neodôvodnenosť takéhoto správania príslušníkov rómskej minority, prípadne jeho organizovaný charakter. Zverejnili sa úvahy o možnom použití represívnych spôsobov eliminovania migrácie (odobratie pasov, povolávanie príslušníkov armády v zálohe) s cieľom zabrzdiť migráciu, a tým nepripustiť zhoršenie medzinárodného postavenia Slovenska. Tieto návrhy však nedostali, vzhľadom na to, že nie sú v súlade s naším právnym poriadkom, podporu ani vo vládnej koalícii, ani v opozícii.

Ďalším smerom argumentácie je prezentovanie problému rómskej menšiny ako celoeurópskeho problému v súčinnosti s tlakom na sprísnenie podmienok na získanie azylu, zrýchlenie procedúry a zníženie finančných prostriedkov, ktoré je možné prostredníctvom tohto procesu získať.

Záverom možno konštatovať, že Slovensko, podobne ako ďalšie stredoeurópske krajiny, zrejme nebude v blízkej budúcnosti schopné vyriešiť problémy rómskej menšiny. Migrácia zrejme bude mať istú živnú pôdu. V tomto smere môžu byť brzdou sprísnené azylové politiky cieľových krajín, avšak na základe analýz vývoja migračných vln je možné vysloviť hypotézu, že štruktúry zainteresované na migrácii skôr či neskôr vybudujú náhradné trasy a určia nové destinácie. Na druhej strane bude z hľadiska integračných ambícií Slovenska kľúčové to, ako budú vnímať úsilie o riešenie domácich problémov rómskej menšiny členské krajiny EÚ. V tomto zmysle je tiež dôležité, či vo verejnej diskusii prevládne vôľa spolupracovať na riešení problému alebo jeho eskalácia. Je to rovnako výzva pre krajiny V-4, ktoré sú v súčasnosti vnímané ako úspešný projekt transformácie a regionálnej spolupráce, pretože spoločný postup na tejto neľahkej ceste môže potvrdiť kvalitatívny posun v stupni rozvoja občianskej spoločnosti v strednej Európe.

Poznámky:

1. Označenie rómsky problém, rómska problematika alebo rómska otázka sa v texte používa len na skrátenie výrazu označujúceho ťaživú sociálnu a ekonomickú situáciu príslušníkov rómskej menšiny a jej konzekvencie.
2. Vašečka, M.: Rómovia. In.: Mesežnikov, G. – Kollár, M. (eds.) Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2000, s. 193.
3. Pozri Szaló, Cs.: Symbolická dimenze a perspektivy interpretace migrace Romů do Kanady. In: Predchádzanie rasovo motivovaným konfliktom. Zborník SIMŠ 1/2001, Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, Bratislava 2001 (v tlači).
4. Massey, D. S. a kol.: Migration Theory, Ethic Mobilization and Globalization. In: Guibernau, M. – Rex, J.: The Ethnicity Reader. Nationalism, Multiculturalism and Migration. Polity Press, Cambridge 1997, p. 258.
5. Godwin P. – Tomaszewski T.: Gypsies. The Outsiders. In: National Geographic. Washington, April 2001, p. 72-101.

6. Pozri: Rozhodnutí o vízach Rómovia? In: *Práca* 19. 3. 2001.
7. Bruncko, M. – Lukáč, P.: Hlavné trendy v zahraničnej politike SR. In.: Mesežnikov, G. – Kollár, M. (eds.) *Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2000*, s. 327.
8. Pozri Szaló, Cs.: c. d. a Kováts, A.: Magyarországon elő romák migrációja. *Mozgó Világ, Budapest 2000*, č. 10, s. 77-96.
9. Pozri Nekvapil, J. a kol.: *Obraz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989. Romano džaniben, VII-1-2/2000*, s. 81.
10. Vašečka, M.: c. d., s. 205-207.
11. Kusý, M.: Rómska brozba. In: *Zborník z medzinárodnej konferencie Práva menšín. Rómovia, problém alebo výzva? Bratislava 2001*, s. 9-13.
12. Szaló, Cs.: c. d.

Summary:

Alena Kotvanová, Attila Szép: *The Migration of the Representatives of Romany Minority as a Topic of Public and Political Discussion in Slovakia*

In recent years an ongoing public and political debate have emerged in Slovakia on the migration of the members of Romany community to the member states of the European Union. A growing interest for this question occurred on all levels of the Slovak society. It was directly evoked by the efforts of Roma to get an asylum in some of the West European countries and consequences that it caused. The phenomenon of Romany migration was the subject of many expert discussions and analyses; conception of solving this problem were worked out. Despite this fact a bigger improvement of the situation was not reached. Contrariwise, politics, media and the public opinion simplified and vulgarized the problem into the discussion.

Two approaches characterize the public discussion. Unfortunately, the approach based on expert analyses of scientific representatives has not a considerable meaning in the public debate; therefore the discussion has been reduced to an "ethnotouristic" and discriminating approach. The "ethnotouristic" approach characterizes the Romany migration as a speculative misuse of asylum policies of target countries. The discriminating approach, typical for Romany representatives, emphasizes the discrimination of the Romany ethnic group from the side of extremist groups and some representatives of the public administration, discrimination on the labor market, in the school system etc. as the reason for Romany migration.

The Romany question as a subject of scientific analyses in Slovakia is solved either as a part of broader social problems or its partial spheres. There is no comprehensive monographic elaboration of these problems,

except the IOM Report. Despite this fact a big amount of publications, studies and working papers from conferences provide reach materials for argumentation.

Documents adopted by the Government of the Slovak Republic since the 1989 perceive the Romany question as a complex of problems, which have not only a social-economic and cultural character, but also an ethical, civilization, economical and political one. Most of all materials since 1999 reflect the critical situation, which led to a mass Romany migration. On the other hand it has to be acknowledged that despite declared intentions the state failed in the realization of civil rights of Roma. Weakness is also financing of measures as well as the effectiveness of investing money. Another following: problem is that each new government supports its own idea of solving the Romany problem, which hinders the long-term efficiency of conceptions.

Substantial criteria of the success in this issue are the regular evaluating/progress reports of international organizations about Slovakia. Criticism is concentrated on many aspects of the problems of the Romany minority, e.g. a special Committee for Human rights was not established as well as the institute of ombudsman. Furthermore the Slovak Republic has not a legal regulation known in the world as non-discrimination law.

Focusing on this period it can be also said that the biggest problem of the Slovak foreign policy during the tenure of the present Government was caused by the implementation of the asylum obligation by some member states of the European Union as a result of many asylum applicants from Slovakia's Romany minority.

Even though the Slovak Government worked much for improvement, the political elite since 1998, to a certain extent, underestimated the problems of the Romany minority. Despite this fact the things moved significantly forward since 1989. The Slovak Governments adopted in 1991, 1993 and 1997 strategic documents of radical character dealing with the problems of the Romany minority. Nevertheless the problems of the Romany population have never been part of political parties' primary interest. On the other hand it has to be mentioned that Romany political subjects were never (even not before the 1998 elections) able to develop a sufficient intense pressure on the political representation of the majority population in order to achieve their goals. The biggest problem in this respect is a missing structure of Romany minority institutions that can ensure the projection of political will into the practice.

Since the migration wave in 1999-2000 all political parties had to deal with this problem. A new attitude had to be developed, debates moved from the declaration level to a more systematic approach.

In regard to their standpoint, the political parties can be divided in three major groups. On the one side there are political parties, which showed an interest to solve this problem systematically, on the other side there are parties, which use a national or populist phraseology trying to misuse the problems of the Romany minority for their own interests. Parties with a moderate approach and as well as parties with a disinterested attitude belong to the group.

The whole public debate showed in a broader context that they are three groups of arguments within the society. The first argument is based on the so-called "ethnotouristic theory", which accuses the Romany population of abusing the asylum policy and laws of the target countries. Representatives of the second group criticize the Government for an inappropriate and inefficient minority policy towards the Romany population. Such an understanding can be considered as a technocratic and bureaucratic as it sees the primary failure in the malfunction of government institutions dealing with this issue. The eurosceptic argumentation represents the third group, which disputes the openness of target countries, member states of the EU. It referred to the variance between the adopted declarations and the missing political will to implement them.

The Government of Prime Minister Dzurinda used all information and official channels to explain the actual situation when Romany migration can be considered as a threat of Slovakia's integration ambitions. The Slovak diplomacy always underlined that the legislation of the Slovak Republic solves the status of minorities in accordance with international documents. Therefore this kind of migration does not reflect discrimination against Romany minority that based on legal documents.

In summary it is necessary to underline that Slovakia like many other countries in the region, which have the same problem, is not able to solve it within a short time. The mode of political debate showed that (like in Hungary or the Czech Republic) the asylum seekers could be very easily viewed as scapegoats in connection to the accession process.